O ATESTARE DOCUMENTARĂ A TIMIȘOAREI DE ACUM 13 SECOLE

LAURENȚIU NISTORESCU

REZUMAT:

În dezbaterea privitoare la cea mai veche atestare documentară a actualului oraș Timișoara trebuie obligatoriu luată în discuție și mențiunea corespunzătoare din Geographia Ravennatis, document cartografic de mare notorietate, redactat în jurul anului 700 AD.

Cuvinte-cheie: *Geographia Ravennatis, Tema/Temes, locuire, Tibiscum, râul Timiș*

Deși continuă încă să facă obiectul unor polemici-soft (sau… moft), anul 1266 pare să fie general acceptat ca furnizând cea mai veche atestare documentară cunoscută până acum a orașului Timișoara, prin notoria – pentru cei care s-au aplecat asupra subiectului – mențiune despre *castrum Tymes*[1]. O mențiune care, să precizăm, nu-și face apariția izolat, ci în succesiunea logico-istorică a unei alte atestări, de această dată în contul anului 1177 (care poate astfel conta ca atestare indirectă[2]), despre existența unui *comitatus*

[1] Pascu 1979, p. 246. Documentul este emis de cancelaria regelui maghiar Istvan/Ștefan al V-lea (pe atunci și duce al Transilvaniei) și consemnează, relativ la Timișoara, donația unui teren al cetății către comitele timișean Parabuch. Reținem și faptul că un alt document al cancelariei maghiare, datând de această dată din 1212, din vremea regelui Andas/Andrei al II-lea, menționează un *castrum Temesiensi*, mențiune despre care unii cercetători opinează că s-ar referi la așezarea rurală Temes din nord-vestul Slovaciei de astăzi (Diverktemes în nomenclatorul maghiar medieval) și, deci, n-ar trebui reținută în contul Timișoarei bănățene. Nu este în intenția noastră să clarificăm aici acest aspect, dar nu vom trece peste faptul că în zona localității slovace, despre care istoriografiile maghiară și slovacă afirmă că este atestată abia de la anul 1332 (*nota bene*, cu prilejul înființării așezării prin acolonizare), nu a fost consemnată existența vreunei fortificații pentru începutul secolului XIII.

[2] Sub rezerva, frecvent invocată, că nu există certitudinea că centrul urban Timișoara a jucat rolul de centru al acestui comitat.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Tymesiensis, aflat sub administrarea unui oarecare comite Pancratius[3]. Ceea ce dorim să semnalăm aici este că dispunem de o atestare semnificativ mai veche a așezării umane din care s-a dezvoltat ulterior orașul Timișoara, care coboară începuturile protourbane ale actualei metropole cu circa cinci secole și jumătate. Este vorba, ca și în cazul așezării urbane Bacău, de care ne-am ocupat într-un precedent articol găzduit de *Philologica Banatica*[4], de bine cunoscutul – pentru cei familiarizați cu investigațiile istorice asupra primului mileniu al erei noastre – tratat de cosmografie și geografie al autorului anonim de la Ravenna[5] a fost realizat în jurul anului 700, intrat în circuitul științific sub codul *Geographia Ravennatis*[6].

Redăm aici, integral, fragmentul din document care se referă la Dacia și care este nemijlocit legat de obiectul acestei intervenții[7]: *Iterum ad partem quasi meridianam, ut dicamus ad spatiosissimam terram, sunt patriae spatiosissimae quae dicuntur Datiae prima et secunda*[8]*, quae et Gipidia appellatur*[9]*, ubi modo Uni*[10] *qui et Avari*

[3] Documente, veac. XI-XIII, vol. I, p. 6

[4] Nistorescu 2019, p. 248-255

[5] Utilizăm aici ediția Berolini 1860, *Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica (*ed. M. Pinder & G. Parthey).

[6] Dintre cele cel puțin trei copii manuscrise care au supraviețuit până în epoca modernă, cea de la Vatican, copiată la începutul sec. XIV, a devenit sursa canonică (Fitzpatrick-Matthews 2013, p. 4)

[7] Referințele *Geographia-ei Ravennatis* la spațiul daco-român sunt mult mai extinse. Astfel, mai sunt descrise drumul comercial care lega Maeotida (Marea de Azov) de Tisa superioară, prin Dacia septemtrională, teritoriile contingente Nistrului, Mării Negre și Dunării, vechiul drum imperial care străbătea Dacia de la sud la nord ș.a.m.d.

[8] Dacia Prima și Dacia Secunda sunt denumirile subprovinciilor Dacia Superior și Dacia Inferior, adaptate conform reorganizării administrative operate de împăratul Diocletian și nu trebuie confundate cu Dacia Ripensis și Dacia Mediterranea de la sudul Dunării. Explicația faptului că în nomenclatorul administrativ imperial roman Daciile nord-dunărene continuau să figureze și după așa-zisa retragere aureliană constă în faptul că, de-a lungul celor trei secole ale Antichității târzii, Imperiul Roman a reluat de mai multe ori controlul asupra provinciei cucerite de Traian și, chiar și după retragerea definitivă din anii 610-620, curtea de la Constantinopol și noile regate apărute pe ruinele Imperiului de Apus au considerat că aceste teritorii aparțin *de jure* Imperiului Roman.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

inhabitant. Quas utrasque Datias plurimi descripserunt philosophi, ex quibus ego legi Menelac et Aristarcum Gothorum philosophos; sed ego secundum Sardatium ipsas patrias designavi. In quas Dacorum patrias antiquitus plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Drubetis[11]*, Medilas*[12]*, Pretorich*[13]*, Panonin*[14]*, Gazanam*[15]*, Masclunis*[16]*, Tibis*[17]*, quae coniungitur cum civitate Agmonia patriae Mysiae. Item ad aliam partem sunt civitates in ipsas Datias, id est Tema*[18]*, Tiviscum*[19]*, Gubali*[20]*, Zizis*[21]*, Bersovia*[22]*, Arcidaba*[23]*, Canonia*[24]*, Potula*[25]*, Bacaucis*[26]*. Per quas Dacorum patrias transeunt plurima flumina, inter cetera quae dicuntur Tisia*[27]*, Tibisia*[28]*, Drica*[29]*, Marisia*[30]*,*

[9] Ecou al formulei lui Iordanes (explicit menționat, de altfel, ca sursă principal a autorului Geografiei de la Ravenna) ”Gothia, pe care strămoșii au numit-o Dacia și care acum se numește Gepidia” (Iordanes-Popa-Lisseanu 1986, p. 34 & 98

[10] Adică hunii. În alte manuscrise, *unni*.

[11] Drobeta. Identificat arheologic la Drobeta-Turnu Severin. Variațiile toponomastice apărute în manuscrisele Geografiei de la Ravenna exprimă atât inerentele greșeli de copist, cât și mutațiile fonetice manifeste în epocă, fiind extrem de dificil de disjuns între cele două explicații pentru fiecare caz în parte.

[12] Ad Mediam. Identificat arheologic la Băile Herculane (Caraș-Severin).

[13] Praetorium. Identificat arheologic la Mehadia (Caraș-Severin).

[14] Ad Pannonios. Identificat arheologic la Teregova (Caraș-Severin).

[15] Gaganae. Identificat arheologic la Armeniș (Caraș-Severin).

[16] Masclianis. Identificat arheologic la Slatina Timiș (Caraș-Severin).

[17] Tibiscum. Identificat arheologic la Jupa-Caransebeș.

[18] Thymes/Timișoara. În alte manuscrise *Temes*. Argumentarea face obiectul prezentei intervenții.

[19] Tibiscum – vezi nota 16. Menționarea de două ori a Tibiscum-ului se explică prin faptul că el este punctul de intersecție al celor două trasee descrise de pasajul analizat din Geografia de la Ravenna.

[20] Caput Bubali. Identificat arheologic la Delinești (Caraș-Severin).

[21] Aizizis. Identificat arheologic la Fârliug (Caraș-Severin).

[22] Bersovia. Identificat arheologic la Berzovia (Caraș-Severin).

[23] Arcidava. Identificat arheologic la Vărădia (Caraș-Severin).

[24] Cedonia. Identificat arheologic la Sibiu (cartierul urban Gușterița).

[25] Neidentificată arheologic, localizabilă în depresiunea Bârsei. Vezi și Nistorescu 2019.

[26] Bacău. Vezi și Nistorescu 2019.

[27] Tisa.

[28] Tibiscus/Timiș.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Arine[31], *Gilpit*[32], *Gresia*[33]. *Quae omnia flumina in Danubio merguntur: nam fluvius Flautasis*[34] *finit ipsam patriam. Tamen ipsas patrias praefatus Iordanis chronographus subtilius exposuit*[35].

Am considerat utilă redarea întregului pasaj, întrucât așa poate fi mai bine evidențiată nu doar atestarea documentară a Timișoarei – sub denumirea inițială de *Tema/Temes* – ci și contextul în care aceasta este consemnată, context care explicitează într-o măsură necesară și suficientă atestarea, reducând astfel cvasicomplet posibilitatea unei erori de interpretare[36]. Acestea fiind stabilite, să purcedem la analiza acestei atestări documentare datând din jurul anului 700 AD, deci dintr-o epocă în care – textul este cât se poate de explicit în această privință – bazinul hidrografic al râului Timiș/Tibiscus se afla sub hegemonia avarilor. Iar cel dintâi aspect pe care trebuie să-l punem în evidență este relația de referință geografică dintre râul în cauză și cele trei (care sunt de fapt doar două) așezări consemnate în document, ce poartă denumiri derivate de la acesta: în ordinea consemnării, *Tibis*, *Tema* și *Tiviscum*.

Că, în ultimul caz, avem de-a face cu vechiul municipiu roman de la confluența Timișului cu Sebeșul, nu poate exista nici o îndoială:

---

[29] Drencon/Drecon la Priscus, Dricca la Iordanes. Râu secundar din zona Banatului, identificabil cel mai probabil cu Bega, pe atunci afluent al Timișului.

[30] Mureș.

[31] Afluent al Mureșului, identificabil cel mai probabil cu Arieșul.

[32] Jiu.

[33] Criș.

[34] Fluvius Alutus/Olt.

[35] *Geog.Rav.* 1860, p. 202-205.

[36] Autorul își asumă o eroare de acest gen, încorporată chiar în articolul precedent (Nistorescu 2019, p. 250, nota 5), unde am prezumat, fără o analiză amănunțită (întrucât targetul analitic al articolului era altul), că *Tema* ar fi denumirea coruptă a vechii capitale provinciale Sarmizegetusa, care, într-o fază anterioară a prezumatei coruperi toponomastice (consemnată de Tabula Peutingeriana) era menționată sub varianta *Tegte/Sarma***tegte**. Eroarea a avut ca punct de plecare raționamentul că așezarea astfel de numită trebuie să fi fost suficient de importantă pentru a fi menționată de geograful de la Ravenna – dar, deși acest raționament își păstrează valabilitatea, eroarea rămâne eroare, fie și numai pentru că, în mod categoric, vechea Sarmizegetuza romană (Ulpia Traiana) fusese demult abandonată la data redactării *Geographia-ei Ravennatis*.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Tiviscum este denumirea oficială antică practic nealterată[37] a acestui centru și a fost preluată corect de autorul *Geographia-ei Ravennatis* și de copiștii acestuia. Dar și prima mențiune face trimitere la aceeași localitate, faptul că așezarea Tibiscum este menționată de două ori explicându-se prin modul de organizare a informației de către geograful anonim: localitățile sunt evocate în succesiunea unor trasee care le unesc, iar acolo unde se întâlnesc mai multe trasee, așezarea este evocată repetat[38]. Ca argument suplimentar, este de observat că prima variantă de redactare, *Tibis*, este păstrată și pentru desemnarea râului Timiș, consemnat, în manuscrisul devenit canonic, în forma *Tibisia*. La același referențial hidrografic se raportează însă și toponimul *Tema/Temes*, acesta indicând însă o așezare distinctă: una de la care se poate ajunge la cealaltă (municipiul antic Tibiscum) și, de acolo, mai departe, dar pe același traseu, la Cedonia/Sibiu și peste următorul lanț de munți, la Bacauca/Bacău.

Mai zăbovim asupra relației dintre hidronimul referențial și toponimele de așezări derivate din acesta, pentru a sublinia faptul că, în timp ce la Tibiscum a fost preluată denumirea latină oficială din Antichitatea clasică, în ceea ce privește numele râului și al așezării-nucleu al viitoarei Timișoara a fost preferată acea variantă toponomastică care a izbândit în dialectul daco-român: Timiș și nu Tibiscos/Tibiscus, cum fusese consacrat de izvoarele greco-latine. Este tentant să prezumăm (dar nu avem o argumentație suficientă) că aceasta era varianta autohtonă, preromană, aparținând fondului traco-

[37] Moștenită din latina comună, ezitarea între **b** și **v** – așa-numitul *betacism* – a rămas și astăzi o caracteristică a idiomurilor neolatine, poate cel mai relevant exemplu fiind dubletul Barbara/Varvara.

[38] Așa procedează autorul Geografiei de la Ravenna și în cazul orașului portuar egiptean Naucratis, menționat mai întâi pe traseul de la Alexandria la Antinoy (*Geog.Rav.* 1860, p. 120, în transcrierea *Naucreatis*), iar a doua oară pe traseul de la Firnon la Arsinoe-Rubrum (*Geog.Rav.* 1860, p. 123, în transcrierea *Naucratim*). Un alt exemplu, dintre multele pe care le furnizează documentul, provine tot din aria noastră geografică: așezarea dobrogeană Capidava apare menționată mai întâi ca punct-terminus al unui traseu ce pornește de la Stoma Peuci (*Geog.Rav.* 1860, p. 178-179, în transcrierea *Cappidava*), iar a doua oară de-a lungul traseului ce pornește de la Beroe, prin Durostorum, până la Novae (*Geog.Rav.* 1860, p. 186, în transcrierea *Capidapa*).

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

dac și, în substratul acestuia, continuumului lingvistic al acestuia cu aria protogreacă (unde avem atestat radicalul *tomi* - tăietură, falie[39]), poate și protoceltică/protogermană[40]. Cert este că, în lumina atestării din *Geographia Ravennatis*, avem temei să afirmăm că varianta Timiș s-a impus în limba română încă din faza ei străromână și că din acest fond a fost preluată apoi nu doar în dialectul care a devenit limbă literară, ci și în idiomurile cu care acesta a intrat în contact[41].

Argumentația toponimică ar putea fi, eventual, relativizată dacă ea nu s-ar susține și prin alte registre de analiză. Astfel, analiza în cheie logico-geografică nu doar că este de natură să valideze interpretarea de mai sus – traseele consemnate în pasajul investigat din tratatul geografic de la Ravenna puteau funcționa în epoca anului 700 AD[42], iar cvasitotalitatea punctelor de traseu au fost deja identificate arheologic (ba chiar și documentar) în succesiunea topografică reținută de izvor – ci ne furnizează și o serie de informații adiacente, deloc neglijabile pentru o epocă și o regiune pentru care izvoarele istorice disponibile sunt precare. Ne vom opri asupra a două aspecte, cel dintâi fiind că, devreme ce geograful anonim de la Ravenna a considerat să consemneze pe acest traseu și existența așezării *Tema/Temes* (*nota bene*, o așezare pe care n-a preluat-o din sursele antice utilizate, așa cum este cazul cu cele mai multe din denumirile de localități consemnate), suntem obligați să deducem că aceasta avea, la acel orizont de timp, o însemnătate ce depășea statutul unei simple așezări rurale, fie ea și istoricizată de mai multe generații. Ce anume putea conferi importanță acestei așezări aflate atunci într-un determinism geografic (rămas, de altfel, neschimbat de-a lungul a cel

[39] Toponimia geto-dacă preromană se mai îndatorează acestui radical și prin denumirea Tamasidava, pentru a nu mai aminti de cazul, grec prin excelență (ceea ce nu exclude și un corespondent autohton) al Tomisului.

[40] Trimiterea la fluviul britanic *Thames*/Tamisa (*Tamesis* în formula oficială latină, *Tamessa* în substratul celtic – vezi Mallory-Adams 1947, p. 147) este inevitabilă.

[41] Limbile maghiară, sârbo-croată și germană au preluat această formă – *Temes, Tamis, Temesch* - și nu au derivat direct din latinescul Tibiscus.

[42] În particular, segmentul de traseu dintre Tema/Temes și Tibis/Tibiscum urmărea (după cum urmărește și astăzi) cursul mijlociu al râului Timiș, accesibil pentru oricare palier tehnologic de transport

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

puțin un mileniu și după anul 700 AD) caracteribil ca nucleul mlăștinos al unei câmpii umede[43]?

Pentru a răspunde la întrebarea de mai sus, este absolut necesar să recurgem și la un al treilea registru de analiză, cel logico-istoric. Și vom începe prin a aminti faptul, îndeobște ignorat de cecetători, că în evoluția habitatului din zona centrală a regiunii bănățene există un moment zero al modelării spațiului geografic: amenajarea *limes*-ului care traversează câmpia de la est de Tisa (banato-crișană) de la nord la sud, traversând vatra istorică a orașului Timișoara chiar prin nucleul ei originar[44]. Această magistrală de transport rutier – căci aceasta este funcția primordială a unui *limes*, cea de amenajare genistică a frontierei fiind doar subsidiară – a fost realizată în a prima parte a domniei împăratului Hadrian (în al treilea deceniu al secolului II AD)[45], producând consecințe de lungă durată asupra modelării spațiului geografic străbătut și, în particular, în ceea ce privește zona Timișoara, generând în inima sistemului mlăștinos local un spațiu propice nu doar creșterii semnificative a locuirii de tip rural, ci și amenajării unor facilități specifice supravegherii frontierei. În consecința acestei amenajări, în zona în care va fi consemnată existența așezării ravenniene *Tema/Temes* își va face apariția încă din secolul II AD o relativ densă microrețea de așezări rurale și, neîndoielnic, un punct de gestionare a trecerii frontierei – inevitabil de

[43] Vezi Alexandru Gyuris, *Contribuții la geografia istorică a Banatului* (lucrare grad I), 1991, p. 7

[44] Elen 2015, Popescu 2016

[45] Datarea este certă, certitudinea fiind asigurată de cel puțin trei categorii de argumente majore: primul, că decizia împăratului Hadrian de limitare a expansiunii Imperiului Roman și de fortificare a frontierelor ajustate ale acestuia a vizat absolut toate granițele imperiale (și, deci, nu există motive să presupunem că tocmai Dacia, provincia furnizoare de aur, ar fi făcut excepție), al doilea – că doar administrația imperială romană avea resursele, motivația și logistica necesară unei atari macroinvestiții, iar al treilea - că cercetările arheologice au certificat datarea primei faze de amenajare a limes-ului pentru secolul II AD. *Limes*-ul a cunoscut o a doua fază de reamenajare, parțial dictată de degradarea generată de inundații, parțial de noua configurație politico-geografică, în secolul IV AD, însă tot sub manageriat imperial roman, în consecința intervențiilor la nordul Dunării ale împăratului Constantius al II-lea din anul 358.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

organizat, în condițiile în care aici valurile de pământ se intersectau cu cursul râului Timiș[46]. Așezările în cauză au supraviețuit și după așa-numita retragere aureliană, în afara consistentelor documentări arheologice, acest aspect fiind confirmat și de mărturiile călătorilor privilegiați pe magistrala *limes*-ului, printre care cunoscutul ambasador la curtea lui Atilla din anul 449, Priscus Panites[47].

Iată și câteva referințe arheologice ale aglomerării habitaționale care au precedat configurarea centrului protourban Timișoara: așezarea romană din centrul istoric[48], așezarea romană de la Pădurea Verde[49], așezarea romană din cartierul Mehala I[50], așezarea romană din cartierul Freidorf[51], așezarea romană din zona Termocentrală[52], așezarea romană din zona Ronaț-Triaj[53], așezarea romană de la Ghiroda[54], așezarea romană de la Giroc-Sălișteˈ[55], așezările daco- și post-romane (sec. IV-V) din periferia cartierului Mehala III[56], așezarea post-romană din cartierul Ciarda Roșie[57], așezările post-romane de la Dumbrăvița[58], așezarea post-romană de la Giroc-centură[59] ș.a.m.d. Nu toate aceste cel puțin 17 așezări au funcționat simultan și/sau pe durate multigenerаționale, dar avem imaginea unei aglomerări semnificative de locuiri de tip rural în imediata apropiere a *limes*-ului și a punctului de trecere obligatorie peste acesta, astfel că apariția la un moment dat a unui punct fortificat – cel ulterior desemnat cu denumirea

[46] Avem în vedere, desigur, cursul natural al râului, anterior amenajărilor hidrotehnice moderne adiacente canalului Bega.
[47] Problematică detaliată la Nistorescu 2014 și Nistorescu 2019-b
[48] RAN 155252.06
[49] RAN 155252.04
[50] RAN 155252.17
[51] RAN 155252.05
[52] RAN 155252.13
[53] RAN 155252.18
[54] RAN 155298.03
[55] RAN 155323.02
[56] RAN 155252.11 și RAN 155252.03
[57] RAN 155252.36. Așezarea este prezumată a fi sarmatică
[58] RAN 155270.05, RAN 155270.06, RAN 155270.04, RAN 155270.10 (prezumat sarmatică) și RAN 155270.11
[59] RAN 155323.06

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Tema/Temes – în mijlocul acestei aglomerări nu are cum să surprindă. De altfel, Timișoara nu constituie o excepție din acest punct de vedere, de-a lungul *limes*-ului vest-dacic făcându-și apariția în același mod, la distanțe marcând etape de marș militar, nucleele mai multor centre urbane care s-au perpetuat până în zilele noastre, precum Lederata (pe Dunăre), Vârșeț sau Arad.

Putem răspunde acum întrebării privitoare la importanța pe care trebuie s-o fi avut localitatea *Tema/Temes*, la orizontul anului 700 AD, astfel încât geograful anonim de la Ravenna să considere că merită să fie înscrisă printre sutele de așezări protourbane repertoriate în întreaga lume cunoscută atunci. Nucleul viitorului centru urban Timișoara s-a constituit pe magistrala rutieră apărută în câmpia joasă din estul fluviului Tisa odată cu amenajarea *limes*-uuli vest-dacic și pare să fi avut inițial, în cursul secolelor II-IV, rolul doar aparent banal de a administra punctul de trecere obligatoriu peste *limes* de la intersecția acestuia cu cursul râului Timiș - unde, avem a presupune, a existat încă de la început și o formă de fortificare primară: turn de observație, palisadă extinsă sau altele asemenea. Facilitățile de transport și, respectiv, tranzit comercial între provincia imperială a Daciei și *Barbaricum*-ul din zona Dunării Mijlocii au favorizat apariția unei rețele dense de așezări mai mult sau mai puțin permanente în jurul acestui punct de trecere, care s-a dezvoltat ulterior ca o așezare polarizatoare. Stăpânirile politico-militare care au succedat în regiune administrația romană – cea iazygo-sarmată în secolul III, cea gepidă în secolele IV-VI (huno-gepidă în secolul V) și cea avară în secolele VII-VIII – n-au perturbat decât episodic continuitatea de locuire din această aglomerare (ca, de altfel, nici din celelalte aglomerări habitaționale constituite de-a lungul *limes*-ului vest-dacic), așezarea *Tema/Temes* dezvoltându-și complementar și funcțiunea de stație de poștă pe drumul comercial care traversa Dacia de-a lungul versantului nordic al Carpaților Meridionali, până pe Siretul Mijlociu. Faptul că toponimia acestei așezări și a celorlalte consemnate de geograful de la Ravenna a rămas constant ancorată în fondul terminologic daco-roman se constituie într-un argument suplimentar al continuității autohtone (despre care, anterior redactării *Geographia-ei Ravennatis*, dau mărturie Ammianus Marcellinus,

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Priscus Patines și nu numai), o continuitate manifestată, desigur, în condițiile unei societăți fluide, specifică regiunilor de frontieră, în care fluxurile de alogeni au fost la rândul lor mereu însemnate.

Bibliografie selectivă

Volume

Documente I 1951

Ionașcu, I., Lăzărescu-Ionescu, L., Câmpina, B., Stănescu, E., Prodan, D., Roller, M. (ed.), *Documente privind istoria Roma niei, Veacul XI, XII s i XIII. C, Transilvania. Vol. I, 1075-1250*, Ed. Academiei RPR, București

Geog.Rav. 1860

Pinder, M., Parthey, G. (ed.), *Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographica*, Ed. Berolini

Iordanes-Popa-Lisseanu 1986

Iordanes, Getica, Popa-Lisseanu, G. (trad., ed.), Ed. Centrul European de Studii Tracice, Ed. Nagard, Roma

Mallory-Adams 1947

Mallory, J.P., Adams, D. Q. (eds), *The Encyclopedia of Indo-European Culture*, Ed. Fitzroy&Dearborn, London

Pascu 1979

Pascu, Ștefan, Voievodatul Transilvaniei, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca

Pârvan 1982

Pârvan, Vasile, *Getica, o protoistorie a Daciei*, Ed. Meridiane, București

Articole

Elen 2015

Elen, Constantin, *Care erau, de fapt, granițele nord-dunărene ale Imperiului Roman?*, în "Acta Centri Lucusiensis" nr. 3A/2015, p. 8 și urm., Ed. CSDR Lucus, Timișoara

Fitzpatrick-Matthews 2013

Fitzpatrick-Matthew, Keith, *Britannia in the Ravenna Cosmography, a Reassessment*, în www.academia.edu/4175080 , 30.03.2019

Nistorescu 2014

Nistorescu, Laurențiu, *Raporturile dintre populațiile de frontieră și instituțiile Imperiului Roman. Cazul limiganților*, în "Quaestiones Romanicae" nr. II/2, Ed. Universitatea de Vest Timișoara & Universitatea Szeged, Ed. Jate Press Szeged, p. 839-847

Nistorescu 2019

Nistorescu, Laurențiu, *Un toponim cu etimon ignorat, deși la lumina izvoarelor: Bacău*, în „Philologica Banatica" nr. 1/2019, Ed. Mirton – Societatea de Științe Filologice – Filiala Timișoara, p. 248-255

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)

Nistorescu 2019-b
Nistorescu, Laurențiu, *Călători privilegiați și drumuri în Dacia post-aureliană*, în „Quaestiones Romanicae" nr. VII/2, Ed. Universitatea de Vest Timișoara & Universitatea Szeged, Ed. Jate Press Szeged, pg. 471-482
Popescu 2016
Popescu, Claudia S., *Tema limes-ului dacic în izvoare literare*, în „Acta Centri Lucusiensis" nr. 4A/2016, p. 7 și urm., Ed. CSDR Lucus, Timișoara

Webografie
RAN – Repertoriul Arheologic Național
http://ran.cimec.ro/ , 25.05.2020

A DOCUMENTARY ATTESTATION OF TIMIȘOARA 13 CENTURIES AGO
(Abstract)

Key words: *Geographia Ravennatis, Tema/Temes, habitation, Tibiscum, Timis river*

In the debate regarding the oldest documentary attestation of the current city of Timișoara, the corresponding mention from Geographia Ravennatis, a well-known cartographic document, written around 700 AD, must be taken into account.

BDD-A32109 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 21:36:56 UTC)